

UDK 929Butković, I.
272-722.7(497.5)“18/19”(091)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 1. kolovoza 2019.

Prihvaćeno za objavljivanje: 9. rujna 2019.

IVAN BUTKOVIĆ (1876. – 1954.)

Mate ANIĆ, Split

Ivan Butković bio je ključna figura Hrvatskoga katoličkog pokreta, koji je svojim radom na »terenu« pridonio organizaciji laikata i katoličke mladeži s ciljem obrane katoličkog svjetonazora od liberalnih ideja tog vremena. Rad kronološki prikazuje njegov životni put i djelovanje u Hrvatskome katoličkom pokretu. Naglasak je na njegovu djelovanju na organizaciji katoličke mladeži za vrijeme studija u Beču (1902. – 1909.). U tom razdoblju prikazano je osnivanje Hrvatskoga katoličkog akademskog društva »Hrvatska« u Beču i »Domagoj« u Zagrebu te pokretanje lista hrvatskoga katoličkog đaštva »Luč«. Zatim rad opisuje njegovo djelovanje u organizaciji katoličke mladeži za vrijeme službe profesora u Centralnome bogoslovnom sjemeništu u Zadru (1909. – 1922.). Ujedno, rad se ukratko osvrće na njegovu epizodu u Rimu u kontekstu Zavoda sv. Jeronima (1924. – 1925.) i na službu profesora u Splitu (1922. – 1952.).

KLJUČNE RIJEČI: Ivan Butković, Hrvatski katolički pokret, Hrvatsko katoličko akademsko društvo »Hrvatska« u Beču i »Domagoj« u Zagrebu, »Luč«, Zavod sv. Jeronima u Rimu.

Uvod

Katolički pokret u Europi izvorno se pojavio krajem 19. stoljeća u Njemačkoj te se postupno širio u okolne zemlje. Osnovna zadaća Katoličkog pokreta bila je organizacija laikata, koji je bio polazišna točka, sa svrhom širenja katoličkog svjetonazora. Katolički pokreti diljem Europe su prilagođavali način djelovanja prema sredini i društveno-političkim prilikama u kojima su se nalazili. Za Katolički pokret na području Hrvatske specifičan je nacionalni element.¹

Katolički pokret u Hrvatskoj neslužbeno započinje održavanjem Prvoga hrvatskog katoličkog kongresa u Zagrebu 1900. godine.² Posebna pažnja na kongresu posvećena je

¹ Vidi više o Katoličkom pokretu u Europi: Zlatko MATIJEVIĆ, *Slom politike katoličkog jugoslavenstva: Hrvatska pučka stranka u političkom životu Kraljevine SHS (1919. – 1929.)*, Zagreb, 1998., str. 20.

² Vidi više o kongresu: Mario STRECHA, *Mi smo Hrvati i katolici – Prvi hrvatski katolički kongres 1900.*, Zagreb, 2008.

pitanju laikata, koji bi trebao biti kamen temeljac u obrani katoličke vjere i svjetonazora.³ Na Kongresu je sudjelovao krčki biskup Antun Mahnić,⁴ koji će ostvarenje rezolucija⁵ s Kongresa, u prvom redu rezolucije o laikatu i katoličkom tisku, preuzeti u svoje ruke. Naime, službeni početak Hrvatskoga katoličkog pokreta (dalje: HKP) datira se u 1903. godinu kada Mahnić započinje izdavati katolički časopis *Hrvatska straža* na Krku, a njegov »učenik« Ivan Butković iste godine osniva Hrvatsko katoličko akademsko društvo »Hrvatska« u Beču. Mahnić će u svojim učenjima isticati tri elementa katoličkog organiziranja: vjera, narodnost i demokracija; te zagovarati kako je bavljenje politikom predviđeno za laikat, a ne za kler. Mahnić je ideološki začetnik i inicijator HKP-a, a njegove ideje u djela je proveo Ivan Butković.⁶

Život i djelo Ivana Butkovića istraživali su Atanazije J. Matanić⁷ i Anton Bozanić⁸. Međutim, njihova istraživanja donose samo osnovne podatke i opis njegova djelovanja u HKP-u. Stoga je cilj ovog rada prikazati puni opseg i dublji uvid u život i djelo Ivana Butkovića. Njegov životni put bit će prikazan kronološki, kako bi čitatelj lakše pratio njegovo djelovanje u HKP-u. Ovaj će rad obuhvatiti cijeli njegov život: školovanje na području Hrvatske, organiziranje laikata i katoličke mladeži u Beču i na području Hrvatske za vrijeme studija u Beču (1903. – 1909.), profesorsku službu u Zadru (1909. – 1922.) i Splitu (1922. – 1952.) te jednogodišnju dužnost vicerektora Zavoda sv. Jeronima u Rimu (1924. – 1925.). Najslabije poznato područje njegova života jest profesorska služba u Splitu nakon povratka iz Rima u studenome 1925., kada nastavlja sa službom profesora u Centralnome bogoslovnom sjemeništu u Splitu sve do umirovljenja 1952. godine.

1. Školovanje i odlazak u Beč

Ivan Butković rođen je 25. siječnja 1876. godine u Vrbniku na otoku Krku. Osnovnu školu pohađao je u Dobrinju, a gimnaziju u Senju (1889. – 1893.), Rijeci i Sušaku (1893. – 1897.). Zatim je studirao filozofiju i teologiju na bogosloviji u Gorici (1897. – 1901.).⁹ Tijekom školovanja na području Hrvatske podupirao ga je njegov stric Nikola Butković,¹⁰ koji je ujedno bio svećenik i narodni prosvjetitelj.¹¹ Kada se školovao u Gorici, upoznao se

³ Z. MATIJEVIĆ, *Slom politike katoličkog jugoslavenstva*, str. 22.

⁴ Vidi: Anton BOZANIĆ, *Biskup Antun Mahnić: čovjek nepokolebljive vjere, jasnih vizija i smjelih djela*, Zagreb, 2013.

⁵ Osmam rezolucija Prvoga hrvatskog katoličkog kongresa vidi u: Jure KRIŠTO, *Prešućena povijest. Katolička crkva u hrvatskoj politici 1850. – 1918.*, Zagreb, 1994., str. 380–389.

⁶ Jure KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret: (1903. – 1945.)*, Zagreb, 2004., str. 20–46.

⁷ Vidi: Atanazije MATANIĆ, »Ivan Butković i Hrvatski katolički pokret«, *Hrvatski katolički pokret. Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Zagrebu i Krku od 29. do 31. ožujka 2001.* (dalje: HKP: *zbornik radova*), Zlatko MATIJEVIĆ (ur.), Zagreb, 2002., str. 299–308.

⁸ Anton BOZANIĆ, »Ivan Butković, jedan od najbližih suradnika biskupa Mahnića u organiziranju Hrvatskoga katoličkoga pokreta i formaciji laikata«, *Riječki teološki časopis*, god 13, br. 2 (26), Rijeka, 2005., str. 539–559.

⁹ Mihovil BOLONOVIC, »Butković, Ivan«, *Hrvatski biografski leksikon* (dalje: HBL), sv. 2, Aleksandar STIPČEVIĆ (gl. ur.), Zagreb, 1989., str. 533.

¹⁰ Vidi: *Isto*, str. 534–535.

¹¹ Vidi: A. MATANIĆ, »Ivan Butković i Hrvatski katolički pokret«, str. 301; M. Bolonović, »Butković, Nikola«, *HBL*, sv. 2, 534.

s krčkim biskupom Antunom Mahnićem. Mahnić je često pozivao bogoslove na boravak u svoj stan na Krku, gdje su raspravljali o »životu đaka, đачkim potrebama, nazorima, vjerskom nehaju, o načinu, kako bi im se moglo pomoći«¹². U razgovoru s učenicima, Mahnić je jednom prilikom izjavio sljedeće: »Stariji su većinom srasli sa svojim nazorima, teško shvaćaju nove potrebe, ne mogu se prilagoditi novim okolnostima. Tko hoće da bude savremen, mora se u prvom redu obratiti na mlade ljude, ispravno ih odgojiti, pa će za 10 – 20 godina imati narod za sobom i to u onoj mjeri, u kojoj bude uzgojio elitnu mladež. A jer je inteligencija mozak naroda, mora narodna obnova početi od buduće inteligencije: od sadanjih bogoslova i akademičara. Oni su već na vratima života; njihov je primjer odlučan za one koji su u srednjim školama.«¹³

Upravo će se tim riječima voditi mlada katolička inteligencija, uključujući i Butkovića, pod vodstvom Antuna Mahnića, koji će nekoliko godina nakon tih riječi inicirati HKP.

Nakon što je završio bogosloviju u Gorici (1901.) u kolovozu iste godine postaje glavni urednik poučno-gospodarskog lista *Pučki prijatelj*,¹⁴ koji uređuje sve do rujna 1902. godine. S obzirom na iskustvo stečeno tijekom uređivanja *Pučkog prijatelja*, biskup Mahnić ponudio je Butkoviću uredništvo budućeg katoličkog časopisa koji je Mahnić tek planirao pokrenuti. No, Butković je ponudu odbio, nakon čega ga u rujnu 1902. Mahnić šalje na studij filozofije u Beč s ciljem organizacije hrvatske katoličke akademske mladeži.¹⁵

Sveučilište u Beču u to je vrijeme imalo oko 500 hrvatskih đaka. Butković je dolaskom u Beč stupio u postojeće hrvatsko akademsko društvo »Zvonimir«. Društvo je okupljalo nešto manje od polovice hrvatskih studenata u Beču te je primalo članove koji su naklonjeni nacionalizmu i neutralni u pitanju vjere.¹⁶ Većina hrvatskog đaštva u Beču ponajviše se zanimala za političke manifestacije, »no za redoviti društveni život velika ova masa nije imala smisla«¹⁷. Butković za takvu situaciju u Beču okrivljuje studente koji su izbačeni sa zagrebačkog Sveučilišta 1895. godine zbog paljenja mađarske zastave te su svoj studij nastavili u Pragu i Beču. Časopis *Hrvatska misao*, koji su pokrenuli prethodno navedeni studenti, počeo je izlaziti u Pragu 1897. godine, te se izrugivao narodnim i vjerskim značajkama: »sveta misa, vjerski obredi i ophodi nazivaju se 'orgijama praznovjerja' – njihov pjesnik Silvije Kranjčević slavi se jer je 'ružitelj bogova i idola'«¹⁸. Butković i Mahnić su u prosincu 1902. razgovarali o prethodno opisanom stanju hrvatskih studenata u Beču te iz razgovora doznajemo kako je Butković odlučio ispuniti Mahnićevu želju o postojanju

¹² Ignacij(e) RADIĆ, *Doktor Antun Mahnić biskup krčki*, Slavonska Požega, 1940., str. 83.

¹³ *Isto*, str. 83–84.

¹⁴ Butković je ulogu glavnog urednika u *Pučkom prijatelju* obavljao od 25. kolovoza 1901. do 10. rujna 1902. godine. Vidi: *Pučki prijatelj*, god. 2, br. 16, – god. 3, br. 17–18., Krk, 1901–1902.

¹⁵ Radić navodi kako ga je biskup Mahnić poslao u Beč s ciljem osnutka Hrvatskoga katoličkog akademskog društva, ali ideja o osnutku takvog društva pojavila se u Beču u prosincu 1902. tijekom razgovora Mahnića i Butkovića. Usp. I. RADIĆ, *Doktor Antun Mahnić*, str. 84; Ivan BUTKOVIĆ, »Glavni momenti u pokretu hrvatskoga katoličkoga narodnoga đaštva« (dalje: »Glavni momenti«), *Koledar hrvatskoga katoličkoga narodnoga đaštva za školsku godinu 1909/10*, Velimir DEŽELIĆ (ur.), Zagreb, 1909., str. 85–86; A. BOZANIĆ, *Biskup Antun Mahnić*, str. 84.

¹⁶ Ivan BUTKOVIĆ, »Prigodom proslave desetogodišnjice hrv. kat. akad. društva 'Hrvatska' u Beču«, *Luč*, god. 8, br. 17–20, Zagreb, 1912.–1913., str. 370.

¹⁷ *Isto*, str. 370.

¹⁸ Velimir DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili? Zapisi mojoj unučadi: život zagrebačke obitelji od 1827. do 1953., knjiga 1*, Zagreb, 2011., str. 501.

hrvatskoga katoličkog akademskog društva u Beču, po uzoru na takvo već postojeće slovensko društvo.¹⁹

2. Hrvatsko katoličko akademsko društvo »Hrvatska«

Butković je odlučio 10. veljače 1903. dati ostavku na članstvo u društvu »Zvonimir«. Razlog za ostavku obrazložio je u pismu: »Slavni odbore! Budući da društvo 'Zvonimir' traži od svojih članova, da potisnu iz prvoga mjesta svoju konačnu svrhu i najviši ideal: Boga i vjeru, ne možem i ne smijem da budem više članom. – Katolik sam, pa me vjera, a i znanost uče, da se pravi napredak sastoji u postizavanju svrhe: dakle u Bogu, dok 'Zvonimir' radi bez Boga: dakle proti pravomu napretku. 'Zvonimir' naime sili svoje članove, da vjeruju i rade za logički nesmisao, kao da bi domovina bila više nego Bog. Po stavku 12. a) društvenih pravila izvolite primiti na znanje, da radi svojega t. j. katoličkoga načela istupam iz društva. – Beč, dne 10. veljače 1903. I. Butković.«²⁰

Zatim je Butković započeo tražiti hrvatske studente u Beču koji su voljni skupa s njim osnovati hrvatsko akademsko društvo utemeljeno na katoličkim principima. Studente je prvo tražio u »Zvonimiru«, ali nije uspio nikoga nagovoriti. Zatim je saznao za studenta filozofije Milana Marakovića, koji je bio član Marijine kongregacije u Beču. Njih su se dvojica složila o potrebi osnivanja hrvatskoga katoličkog akademskog društva (dalje: HKAD) u Beču. Butković je na osnivanje HKAD-a nagovorio dvojicu hrvatskih svećenika koji su bili na studiju u Beču, Kamila Dočkala²¹ i Josipa Frančiškovića, a Maraković je nagovorio studenta filozofije Matiju Divića. Zatim su objavili poziv za osnivanje HKAD-a u slovenskome đačkom listu *Zora*, ali se na poziv nitko nije odazvao. Dana 12. svibnja 1903. održali su u Beču sastanak o osnutku HKAD-a pod nazivom »Hrvatska«. Sastanak je održan u prostorijama slovenske »Danice«, a Butković je izabran za predsjednika novog društva. Pravila društva potvrđena su osam dana kasnije, 20. svibnja.²²

HKAD »Hrvatska« odmah je po osnutku planiralo osnivanje katoličkoga akademskog društva u Zagrebu. U komunikaciji s pojedinim katoličkim studentima u Zagrebu bilo je jasno kako je to trenutno nemoguće zbog stanja u Zagrebu.²³ Navedeno stanje deset godina kasnije opisao je budući član HKAD »Hrvatska« Vlado Šprajcer, koji kaže sljedeće: »Tko se ne sjeća nekadanjeg stanja hrv. đaštva. U nižim razredima mehanizam u izvršavanju vjerskih dužnosti, u višim nehaj, a na univerzi preziranje vjere. To je kratka karakteristika ondašnje naše omladine na srednjim i visokim školama. Onda bijaše naprednjaštvo na vrhuncu cvata. Većina univerzitetskog đaštva, a i dobar dio srednjoškolaca, bio je naprednjački, bio je antireligiozan, a ostali su bili indiferentni. Religioznost i katolicizam

¹⁹ Cijeli razgovor između Mahnića i Butkovića vidi u: I. BUTKOVIĆ, »Glavni momenti«, str. 85–86.

²⁰ Ivan BUTKOVIĆ, »Hrvatsko katoličko akademsko društvo 'Hrvatska' u Beču« (dalje: »HKAD 'Hrvatska'«), *Nepredavana predavanja*, Beč, 1905., str. 10–11.

²¹ Zlatko MATIJEVIĆ, »Životopisi istaknutijih pripadnika Hrvatskoga katoličkog pokreta (izbor)« (dalje: »Životopisi«), *HKP: Zbornik radova*, str. 805.

²² I. BUTKOVIĆ, »Glavni momenti«, str. 86–87; I. BUTKOVIĆ, »HKAD 'Hrvatska'«, str. 9.

²³ V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 1, str. 502.

proglasiše neprijateljima kulture, a onoga, ko se je javno priznavao katolikom, duševno inferiornim.«²⁴

Na prvoj redovitoj skupštini HKAD-u »Hrvatska«, koja je održana 6. lipnja, odlučeno je da se obavijesti javnost o novom društvu te su pozvani hrvatski studenti u Beču da stupe u društvo.²⁵ Svrha društva bila je sljedeća: »Mi trebamo i tražimo neustrašivih i nesebičnih boraca za 'vjeru i dom'. [...] To je svrha našega društva, to je razlog njegova osnutka.«²⁶ Ujedno, zadatci društva su bili: »odgoj članova, okupljanje mladeži, te buđenje i osvajanje hrv. javnosti«²⁷. Znak HKAD »Hrvatska« bio je zlatni križ i lipova grančica na hrvatskoj trobojci, a geslo: Za vjeru i dom!²⁸

Osnivanje novog društva naišlo je na žestoke kritike hrvatskih studenata u Beču. Naime, društvo »Zvonimir« odbilo je primiti najavu o osnutku novoga hrvatskog katoličkog društva te je najava i Butkovićovo pismo o istupu iz »Zvonimira« poslano natrag HKAD-u »Hrvatska«. Zatim je netko išarao i napisao pogrdne komentare na oglasu HKAD-a »Hrvatska«, koji je pozivao na učlanjivanje, a bio je izvješten u sveučilišnoj dvorani u Beču. Na skupštini HKAD-a »Hrvatska« 5. studenoga 1903. godine odlučeno je da se oglas ostavi jer žele da: »i strani svijet vidi njihovu liberalnost, toleranciju i kulturu«²⁹. O događaju svjedoči i pismo koje je HKAD »Hrvatska« uputilo uredništvu *Hrvatske straže* na Krku.³⁰ Iduća važna skupština HKAD-a »Hrvatska« održana je 28. veljače 1904. na kojoj je Butković »govorio o potrebi organizacije čitavog hrv. đaštva«³¹ Plan je bio organizirati sastanak u Zagrebu, ali »u Zagrebu u to doba ne bijaše ljudi, koji bi mogli tu namisao izvesti«³². Butković je na skupštini zauzeo čvrsti stav prema politici izjavivši: »našem društvu politika nije svrha, i u nj može svatko stupiti, bio on kojih političkih nazora, samo se ne smiju kulturni principi njegove stranke kositi sa kat. principima, a ni njegovi narodni s opće narodnim principima. Za općenito narodne stvari radit ćemo uvijek, ali nikad za interese bilo koje stranke.«³³

Dana 13. ožujka 1904. riječki *Novi list* napao je Butkovića zbog čega nije osnovao katolički klub u sklopu »Zvonimira«, već posebno društvo. Zatim, u sklopu priče o »farizeju i carinaru«, Butković je optužen da je upravo on »farizej«. »Pred javnošću denuncirate druge, samo da Vi i Vaše društvo izgledjete u ljepšem svjetlu.«³⁴ No, kako saznajemo iz Butkovićeve svjedočanstva, *Novi list* uskoro je prestao s klevetama upućenim Butkoviću i HKAD-u »Hrvatska«.³⁵ Naime, Butković je pravdao potrebu osnivanja novoga hrvatskog društva u Beču (HKAD »Hrvatska«) sljedećim riječima: »Na staro ono pitanje, zar se to nije dalo postići u kojem starijem akad. Društvu u Beču te tako predusresti osnivanje

²⁴ Vlado ŠPRAJČER, »1903. – 1913.«, *Luč*, god. 7, br. 17–20, Zagreb, 1912. – 1913., str. 400.

²⁵ I. BUTKOVIĆ, »HKAD 'Hrvatska'«, str. 9.

²⁶ *Isto*, str. 18.

²⁷ I. BUTKOVIĆ, »Glavni momenti«, str. 88.

²⁸ Luka PERINIĆ, *Iz moje ladice: uspomene*, Zagreb, 2009., str. 33.

²⁹ V. ŠPRAJČER, »1903. – 1913.«, str. 400.

³⁰ Vidi: »Svaštice. Sa sveučilišta.«, *Hrvatska straža*, god. 1, 1903., str. 600–601.

³¹ V. ŠPRAJČER, »1903. – 1913.«, str. 401.

³² *Isto*, str. 401.

³³ *Isto*.

³⁴ Vidi: »Naša djaška društva van domovine«, *Novi list*, god. 7, br. 73, Rijeka, 1904., str. 1.

³⁵ Vidi: I. BUTKOVIĆ, »HKAD 'Hrvatska'«, str. 10.

novoga društva, odgovaramo s odlučnim *ne!* Nijedno hrv. akad. društvo u Beču nije priznavalo katol. istine svojim najvišim načelom, za to pravomu katoliku u njima nije bilo mjesta. (...) Hrv. katol. gijaci trebali su svoje katoličko društvo.«³⁶ (...) »Zašto smo dakle osnovali katol. društvo? (...) Iskustvo nas je naučilo, kakva nestalnost i neodlučnost vlada u hrv. gjaštvu. Većinom nejasni ideali, i još u većem opsegu mlitava volja, glavni su uzroci naše nevolje, za to segnusmo onamo, gdje svjetlo sjaji vječna luč istine, i gdje svi, koji hoće, mogu da ojačaju svoju krhku volju. Vjerske istine svijetle nam razumu, sv. sakramenti jačaju nam volju, i dok se tog držimo, neoborivi smo.«³⁷

Osnutak HKAD »Hrvatska« u Beču i njezino djelovanje označilo je službeni početak organiziranja hrvatskoga katoličkog đaštva. Najveće zasluge pripadaju Butkoviću, za kojeg Vlado Šprajcer piše sljedeće: »On je, rekao bih, 'Hrvatska', a 'Hrvatska' je Butković. Jedini je on onda bio na čistu, koja je svrha društvu, što treba raditi i kako ćemo doći do uspjeha.«³⁸

3. Luč

U bilješkama Velimira Deželića starijeg spominje se održavanje katoličkog sastanka u Rijeci 4. travnja 1904., na kojem je prisustvovao Butković, održavši govor u kojem je ukratko opisao nastanak HKAD-a »Hrvatska«.³⁹ Zatim u memoarima nailazimo na naslov »Odluke«, što se odnosi na zaključke koji su doneseni na tom sastanku.⁴⁰ Među odlukama spominje se Ivan Butković, koji je zadužen za osnivanje HKAD-a u Zagrebu.⁴¹ No, »u Zagrebu je još bio slab teren za đački katolički pokret«⁴², zbog čega će osnivanje novog društva u Zagrebu biti odgođeno.

Butković je na skupštini HKAD-a »Hrvatska« 11. prosinca 1904. odlučio da društvo izađe u javnost na književnom području. Umjesto izdavanja đačkog lista, uslijed nedostatka suradnika, HKAD »Hrvatska« u Beču je početkom 1905. izdala almanah pod nazivom *Nepredavana predavanja*.⁴³ Razlog odgađanja pokretanja đačkog lista nalazimo u riječima Vlade Šprajcera: »Kroz čitavu ovu prvu periodu vidi se jasno, da ima malo ljudi, koji shvatiše zamašitost i dalekosežnost pokreta, što ga 'Hrvatska' povede. Jedna ličnost sve to vodi, sve to radi. Sve je to djelo Ive Butkovića. Već u to doba misli on o izdavanju đačkoga lista. Čini mi se samo, kao da je sam osjećao i vidio, da je preslab, pa je čekao samo zgodan momenat, čekao još jednog pomagača da započne novu epohu i novi rad u 'Hrvatskoj'.«⁴⁴

³⁶ *Isto*, str. 15.

³⁷ *Isto*, str. 17.

³⁸ V. ŠPRAJČER, »1903. – 1913.«, str. 400.

³⁹ Bilješke sa sastanka zabilježio je Velimir Deželić stariji. Održavanje tvog sastanka nije nigdje službeno objavljeno niti je vođen zapisnik. Vidi više u: V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 1, str. 498–508.

⁴⁰ Odluke donesene na sastanku vidi u: *Isto*, str. 504.

⁴¹ Vidi: *Isto*, str. 504.

⁴² *Isto*, str. 510.

⁴³ V. ŠPRAJČER, »1903–1913«, str. 401.

⁴⁴ *Isto*, str. 401.

»Pomagač« se pojavio u osobi Ljubomira Marakovića,⁴⁵ studenta germanistike i slavistike u Beču, mlađeg brata spomenutog suosnivača HKAD-a »Hrvatska« Milana Marakovića. Tako su Butković i Ljubomir Maraković zajedno u listopadu 1905. godine u Beču pokrenuli *Luč – list hrvatskog katoličkog đastva*. List je tiskan na Krku, a uređivao ga je HKAD »Hrvatska« u Beču. Butković je obnašao ulogu odgovornog urednika.⁴⁶

Osnutak đakčkog lista *Luč* bio je prijeloman trenutak u HKP-u jer su Butković i Maraković preko *Luči* započeli oblikovati identitet HKP-a. »*Luč* je preuzela trostruku zadaću: provesti organizaciju katol. mladeži, vježbati mlade sile u radu na peru i osvojiti simpatije hrv. javnosti za katol. mladež.«⁴⁷ Na naslovnici prvog broja *Luči* našao se članak pod nazivom »Što hoćemo?«⁴⁸ Članak je nepotpisan, ali iz svjedočanstva Stjepana Markulina saznajemo da ga je napisao Butković.⁴⁹ Odgovor na pitanje odmah daje u prvoj rečenici članka: »Hoćemo čvrstu organizaciju svega hrv. katol. đastva!«⁵⁰ U istom članku objašnjava odabir imena đakčkog lista sljedećim riječima: »Od kuda nam ime 'Luč'? Tko proučava i prati misli, koje najviše zanimaju đake pameti, može lasno ustvrditi da 80% naših đaka tumara u tminama nihilizma: bez ideala, bez energije, bez samostalnog mišljenja. Sve se misli usredotoćuju u tom, kako da se što više uživa. Žive se od danas do sutra, a dalje se ne misli. U ovaj kaos pobrkanih pojmova i praznih srdaca neka sjaje naša 'Luč', i neka kaže nepokvarenoj jošte mladeži pravi put istine.«⁵¹

Ujedno bih istaknuo u kontekstu lista *Luč* svjedočanstvo Ljubomira Marakovića iz 1930. godine o početcima lista *Luč* i Butkoviću: »dok je istinski faktotum kud ikamo iskusniji i zreliji u tom radu, bio najstariji drug Ivan Butković. Kada je uprava pokojnog b. h. instituta za visokoškolce u Beču zabranila meni, da potpisujem *Luč* kao urednik, došlo je na moje mjesto ime Butkovićevo, i ako je naš rad i dalje ostao jednako podijeljen. Moj je bio literarni dio i svi su moji članci bili naročito potpisani; jedino su nepotpisani bili dopisi uredništva, koje sam u literarnim stvarima navodio također ja. Sav ostali nepotpisani rad kao i onaj sa šifrom I. B. pripadao je mome drugu; mislim, da je potrebito, da se to istakne makar i poslije 25 godina, jer mi je uvijek bilo neugodno kad su me hvalili ili mi čak čestitali radi članaka, na kojima nisam imao nikakve zasluge. (...) Držim, naime, da je ne samo stvar pravednosti i historijske objektivnosti, da se svatko učini odgovornim za svoje, nego i da kasnijim generacijama dadem što ispravniju sliku o golemoj aktivnosti, ekspanzivnosti, energiji i požrtvovnosti, koju je unio u rad oko *Luči* moj stariji drug. (...) No tomu treba dodati još to, da je Butković vodio brigu i o svim tehničkim i štamparskim potrebama lista...«⁵²

Luč će postati najvažnije glasilo hrvatske katoličke mladeži, koje će promicati temeljne ideje HKP-a: vjeru (katoličanstvo), narodnost (hrvatstvo) i demokraciju (kršćansku).⁵³

⁴⁵ Vidi: Z. MATIJEVIĆ, »Životopisi«, str. 823–824.

⁴⁶ Stjepan MARKULIN, »Iza deset godina 'Luči'«, *Luč*, god. 10, 1915–1916., str. 3.

⁴⁷ I. BUTKOVIĆ, »Glavni momenti«, str. 89.

⁴⁸ *Luč*, god. 1, br. 1, str. 1.

⁴⁹ Vidi: S. MARKULIN, »Iza deset godina 'Luči'«, str. 3.

⁵⁰ »Što hoćemo«, *Luč*, god. 1, br. 1, Beč, 1905., str. 1.

⁵¹ *Isto*, str. 3.

⁵² Ljubomir MARAKOVIĆ, »Pred dvadeset i pet godina«, *Luč*, god. 25, br. 3–4, Zagreb, 1929. – 30., str. 99–100.

⁵³ Više o navedenim idejama vidi u: A. BOZANIĆ, *Biskup Antun Mahnić*, str. 87–89; J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 44–45.

4. Hrvatsko katoličko akademsko društvo »Domagoj«

Dana 18. veljače 1906. godine, na sjednici HKAD-a »Hrvatska« u Beču odlučeno je da se katolički sastanak održi na Trsatu. Butković je odabrao Trsat umjesto Zagreba jer se pribojavao reakcije javnosti, ali i promocije pojedinih političkih stranaka.⁵⁴ Situaciju u Zagrebu u školskoj godini 1906./1907., najbolje opisuje student filozofije Mato Radovanović sljedećim riječima: »Vjerski nehaj od prije nekoliko godina prešao je u posvemašnje bezvjerstvo – i ovo nije više bilo nehajno i hladno. Na sveučilištu su 'slobodoumní' i 'napredni' počeli studente katoličkog uvjerenja izvrgavati ruglu i sprdnji. Napadaji su bivali na univerzitetskim hodnicima, u menzi, u 'Potpornom društvu', pa onda u predavaonica-ma, u biblioteci, auli i čak na ulici i po javnim lokalima.«⁵⁵

Sastanak na Trsatu održao se od 21. do 23. kolovoza 1906. godine. Među zaključcima sastanka ističe se osnivanje hrvatskoga katoličkog akademskog društva u Zagrebu.⁵⁶ Butković je o ishodu sastanka napisao sljedeće: »Trsatski sastanak postavio je temelje organizaciji svega hrv. katol. đastva, ili bolje: vjerska i narodna načela 'Hrvatske' prihvatilo je tamo sve hrv. katol. đastvo kao svoje.«⁵⁷

Trsatski sastanak otvorio je put prema osnutku HKAD-a u Zagrebu. Dana 7. studenoga 1906. u Zagreb osobno stižu dr. Fran Binički⁵⁸ i Butković. Zatim je odmah idući dan održan sastanak u prostorijama »Katoličkog kasina«,⁵⁹ gdje se raspravljalo o budućem katoličkome akademskom društvu. Na sastanku su sudjelovali: Ivan Butković, dr. Fran Binički, Ferdo Pavelić, Stjepan Markulin,⁶⁰ Mato Radovanović, Radoslav Jagić i Šimun Bašić. Butković je kod sebe imao knjižicu u kojoj su tiskana pravila »Hrvatske« te su ta ista pravila prihvaćena uz neznatne izmjene. Ujedno je prihvaćen prijedlog dr. Frana Biničkog o nazivu hrvatskoga katoličkog akademskog društva u Zagrebu. Taj naziv jest »Domagoj«, prema knezu Domagoju, kojeg je Binički opjevao u svojoj pjesmi. Odlučeno je da HKAD »Domagoj« uzme isti znak i lozinku kao HKAD »Hrvatska«. Nakon što je sve dogovoreno, sutradan 9. studenoga, održana je konstituirajuća skupština HKAD-a »Domagoj« te je za predsjednika izabran Ferdo Pavelić.⁶¹

Osnivanjem HKAD-a u Zagrebu s ciljem učinkovitije organizacije katoličke mladeži na hrvatskom tlu ostvaren je zaključak Trsatskog sastanka (1906.), ali i jedna od odluka Hrvatskoga katoličkog sastanka u Rijeci (4. travnja 1904.). Osnutak »Domagoja« bio je prijeloman trenutak u HKP-u jer će to postati ključ daljnjeg razvoja HKP-a. Jedna od prvih važnih pothvata HKAD-a »Domagoj« jest sudjelovanje u organizaciji Hrvatsko-slovenskoga svedaćkog katoličkog sastanka u Zagrebu 4. – 6. kolovoza 1907. godine.⁶²

⁵⁴ Vidi: Tihana LUETIĆ, »Časopis Luč o dokolici i društvenom životu katoličke mladeži početkom 20. stoljeća«, *Croatia christiana periodica*, god. 36, br. 69, Zagreb, 2012, str. 63.

⁵⁵ V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 1, str. 510.

⁵⁶ Više o sastanku vidi u: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 47.

⁵⁷ I. BUTKOVIĆ, »Glavni momenti«, str. 90.

⁵⁸ Vidi: Z. MATIJEVIĆ, »Životopisi«, str. 795.

⁵⁹ Katolički kasino se nalazio na uglu Jelačićeva trga i Praške ulice. Vidi: L. PERINIĆ, *Iz moje ladice*, str. 37.

⁶⁰ Vidi: Z. MATIJEVIĆ, »Životopisi«, str. 824.

⁶¹ Vidi: I. BUTKOVIĆ, »Glavni momenti«, str. 90–91; L. PERINIĆ, *Iz moje ladice*, str. 36–37; V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 1, str. 511.

⁶² Više o sastanku vidi: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 50–54.

5. Hrvatstvo i Jutro

Početkom 1908. godine Mahnić je osnovao »Pijevo društvo«, koje je bilo zaduženo da tiskom promiče katoličke ideje. Zatim, dana 10. veljače, inicijativom »Pijeva društva«, osnovan je u Zagrebu tjednik *Jutro*. Nedugo nakon tog događaja izbio je sukob između dvaju katoličkih glasila: *Hrvatstva* i *Jutra*. Mahnić je skupa s HKAD-om »Domagoj« podupirao list *Jutro*. Mahnićev cilj bio je odvojiti politiku i HKP, a katolički dnevnik *Hrvatstvo* pokušavalo je identificirati HKP kao politički pokret. Taj događaj označio je početak sukobljenih mišljenja u katoličkim redovima.⁶³ Taj sukob listova *Hrvatstva* i *Jutra* pokušao je riješiti Butković. On je u *Luči* napisao sljedeće: »Kao što je svrha 'Hrvatstva' da bude organom katoličke političke stranke u Hrvatskoj, tako je svrha 'Jutra' da bude, barem zasada, organom nepolitičkoga katoličkoga Saveza, ali dok toga Saveza nema, mora se zadovoljiti sa skromnim nazivom 'Organ Pijeva društva'... 'Hrvatstvo' neka bude i nadalje politički, te neka što prije postane organ zbiljske katoličke stranke. To nek bude njegov djelokrug; 'Jutro' neka više nego dosad poradi o osnutku 'Saveza' katoličkih zastupnika i neka postane njegovim organom.«⁶⁴

Ujedno je u istom tekstu Butković poručio hrvatskome katoličkom đlaštvu: »Širimo i *Jutro* i *Hrvatstvo* (...) i tako neka naš rad bude trajan prosvjed proti njihovoj svađi.«⁶⁵ Szlavik, urednik *Jutra*, prihvatio je ideju koju je Butković izložio u pokušaju pomirenja dvaju sukobljenih listova. Stoga je Szlavik napisao članak pod nazivom »Za katolički centum«, gdje je predložio »da se u Saboru stvori međustranački klub katoličkih zastupnika, koji će suzbijati kulturkempferske, agresivne napadaje pokretaša«⁶⁶. Ipak, Butkovićev pokušaj pomirenja dvaju listova završio je neuspjehom. »*Jutro* je išlo za uništenjem *Hrvatstva*, a *Hrvatstvo* za uništenjem *Jutra*.«⁶⁷

6. Katolički sastanci 1908. i 1909. godine

HKAD »Domagoj« naporno je radio na širenju ideja HKP-a diljem Hrvatske, stoga je u ljeto 1908. godine održano pet ferijalnih (pokrajinskih) sastanaka (Đakovo, Zagreb, Trsat, Split, Travnik). »Provincijalni sastanci pronijeli su naše ideje na sve strane, pa jedva da i opstoji koja srednja ili ovoj analogna škola.«⁶⁸ Nakon ferijalnih sastanaka, Mahnić je inicirao osnivanje Leonova društva, čija je zadaća njegovanje kršćanske filozofije i znanosti. Osnivačka skupština sastala se 30. rujna 1908. u Rijeci, a među izabranim članovima ravnateljstva bio je imenovan Butković.⁶⁹

⁶³ Vidi više: *Isto*, str. 59–62.

⁶⁴ Petar GRGEC, *Dr. Rudolf Eckert*, Zagreb – Rijeka, 1995., str. 73–74.

⁶⁵ *Isto*, str. 74.

⁶⁶ *Isto*, str. 103.

⁶⁷ *Isto*.

⁶⁸ I. BUTKOVIĆ, »Glavni momenti«, str. 93.

⁶⁹ Vidi više o »Leonovom društvu« u: J. KRIŠTO, *Prešućena povijest*, str. 274; J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 63–64; Vladimir Lončarević, »Hrvatsko Leonovo društvo za kršćansku filozofiju i znanost (1908–1928)« (dalje: »Leonovo društvo«), *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, god. 42, br. 1 (83), Zagreb, 2016, str. 101, dostupno online URL: <https://hrcak.srce.hr/175731> (zadnje posjećeno 27. VII. 2019.).

Zatim, dana 3. listopada 1908. godine u Zagrebu je održana skupština »Domagoja« na kojoj je pročitano Butkovićevo pismo u kojem piše: »Dalmatinci žele da idućih ljetnih praznika bude sastanak hrvatskoga katoličkog narodnog đaštva u Splitu, kako je to predviđeno već prethodne godine na Trsatu. Sastanak neka bude opći (a ne pokrajinski) i dostojan našeg porasta ...«⁷⁰ Taj je prijedlog usvojen te je »Domagoj« odmah započeo organizaciju općega katoličkog sastanka u Splitu za početak kolovoza 1909. godine. Zatim je u travnju 1909., u svrhu nadolazećega općeg katoličkog sastanka u Splitu, Ivan Butković napisao sljedeće: »Val katol. pokreta preduboko je već zahvatio u srca hrv. mladeži, a da bi ga mogla kakva sila uništiti. Mladež je pokazala, da plamti žarom svojih pradjedova, da je spremna na rad i žrtve 'za krst časni i slobodu zlatnu'. I na žrtve, velim, jer su mi poznate, jer sam sam gledao, koliko su pojedinci truda i vremena žrtvovali u radu za naš pokret. (...) Uopće se s našom organizacijom širi načelo, da ne će domovine spasiti vikači, nego radnici.«⁷¹

Uistinu, Katolički pokret na području Hrvatske ojačao je do te mjere da je komunikacija i pritom organizacija između različitih krajeva Hrvatske bila daleko bolja od one s početka HKP-a. Planirani opći katolički svedlački sastanak održan je u Splitu 3. i 4. kolovoza 1909., na kojem je bilo oko 800 đaka iz svih dijelova Hrvatske.⁷² Među točkama o kojima se raspravljalo u Splitu bio je i prijedlog Butkovićev prema kojemu je potrebno da se pokrene novi list za srednjoškolce nižih razreda jer *Luč* ne zadovoljava njihove potrebe. Glavni argument za pokretanje novog lista je taj što je *Luč* više polemičkog karaktera i nije namijenjen srednjoškolcima nižih razreda. Za pokretanje tog lista bio je zadužen »Domagoj«, a za urednika je izabran Velimir Deželić mlađi.⁷³ Nakon što je Butković doznao da je Velimir Deželić mlađi odabran za urednika lista, uputio mu je pismo iz Beča u kojem piše sljedeće: »Na naslovu novog lista ne bi bilo zgodno isticati katoličkog imena, pa bi bolje bilo kad bi za odgovornog urednika i izdavača dao ime koji svjetovnjak. Naravno da nas to neće sakriti, ali barem pred školskim vlastima bili bi sigurniji. Sigurno će doći do napadaja sa strane naprednjaka broj 1 i broj 2 (pokretaša i starčevićanaca mladohrvata), na te napadaje list za niže školce ne bi se smio osvrnati, nužnu polemiku neka vodi 'Luč'.«⁷⁴ Taj će novi list početi izlaziti 15. listopada 1909. godine pod nazivom *Krijes*.⁷⁵ Osim odluke o pokretanju lista za srednjoškolce nižih razreda, sastanak u Splitu donio je odluku o potrebi osnivanja đlačkog saveza u svrhu što učinkovitijeg povezivanja đlačkih organizacija diljem Hrvatske. Ta je odluka provedena iste godine, a naziv saveza je glasilo »Hrvatski katolički đlački savez«.⁷⁶

Butković završava studij filozofije u ljeto 1909. godine te je odlučio da skupa s Marakovićem napusti HKAD »Hrvatska« u Beču. Ujedno su se obojica oprostila od suradnika i pomogača u svojem zadnjem dvobroju *Luči* (srpanj 1909.), a uredništvo *Luči* (1909. –

⁷⁰ V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 1, str. 592.

⁷¹ I. BUTKOVIĆ, »Glavni momenti«, str. 95.

⁷² Vidi: *Dan*, god. 7, br. 30–31, Split, 1909.

⁷³ V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 1, str. 594, 617.

⁷⁴ *Isto*, str. 594.

⁷⁵ Ime lista *Krijes* odabrano je zbog pouke i zabave. Vidi: *Isto*, str. 618.

⁷⁶ Antun PILEPIĆ, *In aedificationem. Pismo svećenika braći svećenicima o problemima naše Katoličke Akcije*, Split, 1938., str. 7.

1910.) preuzeo je Ferdo Galović (Ljuba Ivić).⁷⁷ Tim potezom završava faza prve generacije HKP-a, koja je ponajprije »filozofsko-apologetsko-literarna (Butković - Maraković)«,⁷⁸ a započinje druga faza, koja je većinski socijalnog karaktera (Eckert – Rebac).⁷⁹ Butković je tako izvršio svoj zadatak izgradnje HKP-a te početkom školske godine 1909./1910., odlazi u Zadar u Centralno bogoslovno sjemenište, gdje će kao profesor predavati fundamentalnu teologiju i filozofiju.⁸⁰ Ujedno, će Butković u Zadru raditi na organizaciji HKP-a u Dalmaciji.

7. Butkovićevo djelovanje iz Zadra

Krčki biskup Antun Mahnić je 1910. godine napunio 60 godina. Stoga je Butković u čast svom mentoru i prijatelju napisao članak⁸¹ u *Luči*, gdje izlaže i objašnjava Mahnićeve ideje,⁸² tj. ideje HKP-a. Na kraju članka ističe Mahnićeve riječi da je u svrhu promicanja navedenih ideja potreban »duh žrtve i pregaranja!«⁸³, što u prijevodu znači kako dobre stvari zahtijevaju velike žrtve. »Neka ih od stotine klone devedeset, deset će ih ipak ostati, a deset u borbi iskušanih ljudi znače silu neslomivu, pobjedu sigurnu.«⁸⁴ Naime, članak ujedno ukazuje na Butkovićevo izvrsno poznavanje Mahnićevih ideja.

Krajem 1910. godine, u prosincu, Rudolf Eckert, jedan od urednika *Luči* koji predstavlja drugu generaciju HKP-a (poglavito socijalnu),⁸⁵ piše članak »U znaku napretka« u kojem govori o daljnjem usavršavanju pojedinca koji mora biti potpun čovjek, snažan individualac, moderan i napredan te prožet duhom starih kršćana. U članku Eckert citira Butkovićeve riječi koje glase: »Nije li za nas zahtjev razuma, da često idemo onamo, gdje nas neprijatelji ne žele, da se hranimo Hljebom živim, tim zalogom mira i vječnoga blaženstva? Bliže k izvoru!«⁸⁶ Eckert preko Butkovićeve riječi poziva na daljnji razvoj HKP-a. Prva faza HKP-a stvorila je idejnu podlogu, a sada je ključ na oblikovanju pojedinca.⁸⁷ Tako Eckert nastavlja tamo gdje je Butković stao.

Zatim je početkom 1911. Butković postao urednik lista za hrvatsku katoličku mladež *Mladost*⁸⁸ u Zadru. Početak izlaska *Mladosti* u Zadru pod Butkovićevim uredništvom označio je novu fazu u razvoju HKP-a u Dalmaciji. Naime, *Mladost* će na Drugome hrvatskom

⁷⁷ S. MARKULIN, »Iza deset godina 'Luči'«, str. 4.

⁷⁸ V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 1, str. 756.

⁷⁹ *Isto*, str. 756.

⁸⁰ M. BOLONOVIC, »Butković, Ivan«, *HBL*, sv. 2, str. 533.

⁸¹ Vidi: Ivan BUTKOVIĆ, »Ideje vodilice presvijetloga biskupa Antuna Mahnića«, *Luč*, god. 6, br. 5, 1910. – 11., str. 190–198.

⁸² Vidi: str. 191–196.

⁸³ *Isto*, str. 198.

⁸⁴ *Isto*.

⁸⁵ Vidi: V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, str. 756.

⁸⁶ P. GRGEC, *Dr. Rudolf Eckert*, str. 140.

⁸⁷ *Isto*.

⁸⁸ Više o nastanku lista *Mladost* i povezanosti lista s Butkovićem vidi u: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 93; *Mladost*, god. 2, br. 2, Zadar, 1911; Niko MATULIĆ, »Omladinski pokret u Dalmaciji«, *Mladost – almanak hrv. kat. omladine*, Split, 1917., str. 52–56; S. B., »Kako je u Dalmaciji«, *Vrhbosna*, god. 25, br. 7–8, 1911., str. 113–117; V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 2, str. 859.

katoličkom sastanku u Ljubljani (24. – 27. kolovoza 1913.) postati glavnim glasilom hrvatske katoličke mladeži.⁸⁹

Početkom 1912. godine ponovno je aktualizirano pitanje izrade hrvatske katoličke enciklopedije. Naime, Mahnić je namjeravao već 1909. godine započeti izradu znanstvene enciklopedije po uzoru na leksikone koje je izdavala njemačka izdavačka kuća »Herder«. Butković je već 1909. godine bio u pripremnom odobru za rad na enciklopediji, a tek je 6. travnja 1912. službeno imenovan koordinatorom u izradi enciklopedije. No, izbijanje rata zaustavit će rad na enciklopediji.⁹⁰

Važan korak u razvoju HKP-a bio je osnutak Hrvatskoga katoličkog seniorata (dalje: Seniorat) u Ljubljani 30. ožujka 1913., gdje je odlučeno da Seniorat postane vrhovno tijelo »katoličkoga omladinskog pokreta«⁹¹. Butković je bio jedan od osnivača Seniorata te je kao član i prvak HKP-a imao znatan utjecaj unutar HKP-a.⁹² Primjerice, kada je izbio sukob oko »Kola hrvatskih književnika«, Velimir Deželić stariji tražio je intervenciju Butkovića kako bi spriječio raskol unutar katoličkih redova.⁹³ Pismo upućeno Butkoviću odraz je njegova utjecaja u HKP-u, unatoč tomu što se nalazio u Zadru. Butković je u očima svojih suvremenika osoba od koje se traži savjet i pomoć oko pitanja o razvoju i problemima unutar HKP-a na području Hrvatske.

Butković se u Dalmaciji suočavao s kritikama sarajevskih katoličkih novina *Vrhbosna*. Naime, u jednom članku *Vrhbosne* autor se osvrće na zanemarivanje dušobrižničkog rada po dalmatinskim župama. Nadalje govori kako je problem u nedostatku iskusnog laikata po župama te u prevelikoj koncentraciji sposobnog laikata i svećenstva u gradovima zbog čega seoske župe »pate«⁹⁴. Zatim se iduća kritika *Vrhbosne* usmjerila na »strančarenje« u Zagrebu i Splitu pri čemu je kritizirano moguće osnivanje katoličke stranke s vlastitim političkim programom. Naime, kako se bližio katolički sastanak u Ljubljani, autor je istaknuo potrebu da se HKP smjesti na izvanstranačku bazu.⁹⁵ Ujedno, *Vrhbosna* je kritizirala pravaško usmjerenje splitskoga katoličkog lista *Dan*,⁹⁶ koji je vodio Ante Alfrević⁹⁷, i omladinski pokret u Dalmaciji pod vodstvom Butkovića. Dr. Mate Drinković opisuje ih »kao austrijske izmećare, a oni su se branili da su pravaši i da nisu u službi vlade«⁹⁸. Butković je oštro odgovorio na pisanja *Vrhbosne* sljedećim riječima: »Ako neki dopisnici Vrhbosne nemaju kriterija, moralo bi ga imati uredništvo i ne iznositi proti našem katol.

⁸⁹ J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 93.

⁹⁰ Vidi više u: M. BOLONOVIC, »Butković, Ivan«, *HBL*, sv. 2, str. 533; V. Lončarević, »Leonovo društvo«, str. 106–109.

⁹¹ Vidi: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 81; P. GRGEC, *Dr. Rudolf Eckert*, str. 214–215.

⁹² Informaciju da je Butković jedan od osnivača Seniorata doznajemo u: Fabijan Veraja (pripr.), *Nikola Moscatello: 'Uspomene' u svjetlu dokumenata: doprinos povijesti katolicizma u Jugoslaviji: (1922. – 1946.)* (dalje: *Nikola moscatello: 'Uspomene' u svjetlu dokumenata*), Rim – Split, 2014., str. 59.

⁹³ Više o sukobu vidi: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 87–88; V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, str. 729–731.

⁹⁴ Niko PETRIĆ, »Zapreke katoličkom pokretu u Dalmaciji«, *Vrhbosna*, god. 27, br. 12, 1913., str. 196–197.

⁹⁵ P. B. »Još nešto o zaprekama katoličkom pokretu«, *Vrhbosna*, god. 27, br. 13–14, 1913., str. 231–233.

⁹⁶ Više o pravaštu splitskog katoličkog lista *Dan* vidi u: Slavko KOVAČIĆ, »Dr. Ante Alfrević – podrijetlo, školovanje i djelovanje do ulaska u Družbu Isusovu«, *Zbornik radova sa znanstvenog skupa 'Dr. Ante Alfrević, život i djelo'*, Tonči BURIĆ (ur.), Kaštela, 2016., str. 52–54.

⁹⁷ Vidi: *Isto*, str. 9–61.

⁹⁸ P. GRGEC, *Dr. Rudolf Eckert*, str. 217–218.

pokretu osudu najgore vrsti, kao da je raskolnički, da se provodi proti biskupima. Ovu podvalu najodlučnije otklanjamo i osuđujemo. Naša su načela i taktiku odobrili Presv. Biskupi dalmatinski na sastanku u Spljetu, a odobrio je to i blagoslovio sam Sv. Otac. Nepogrešiv nije nitko od nas, i pogriješke ćemo, kad nas upozore, rado ispraviti, ali na ovaj način kako su to učinili D. N. i P. B., ne damo si od nikoga zapredati. Kriva ideja ne postaje dobra ni najplemenitijom intencijom!»⁹⁹

Kritika *Vrhbosne* nije bila posve neutemeljena. Naime, Butković je »bio pobornik '*ecclesiae militans*'¹⁰⁰ (Mahničevac bez natruhe krekovštine¹⁰¹) i političke orijentacije Alfirevićeva *Dana*, a ne Roguljinih riječkih i zagrebačkih *Novina*¹⁰².¹⁰³ Ujedno neke argumente kritike *Vrhbosne* možemo uočiti u Butkovićevu članku »Šira ili uža baza«,¹⁰⁴ koji piše ususret Drugome hrvatskom katoličkom sastanku¹⁰⁵ u Ljubljani 24. – 27. kolovoza 1913. godine. U članku se zalaže za »užu bazu«, tj. sve organizacije, bilo da je riječ o političkim, ekonomskim ili pak socijalnim, moraju biti postavljenje na katoličkim temeljima;¹⁰⁶ naspram »šire baze«, čije organizacije se temelje na kršćanskim temeljima.¹⁰⁷ Argumenti za »užu bazu« su sljedeći: nemogućnost suradnje s liberalima, što se jasno vidi u svakodnevnici, nemogućnost suradnje s Srbima, čije je pravoslavlje nacionalno-vjerskog karaktera, a posljednji argument jest da su Hrvati većinskim dijelom katolici. Stoga je potrebno sve organizacije organizirati na katoličkim načelima. Ujedno je to jedini put rješavanju međunacionalnih i vjerskih pitanja jer samo kada postoje snažne katoličke organizacije možemo znati »što nam je zajedničko i što nas dijeli«¹⁰⁸ od drugih religija i kultura.¹⁰⁹ Zatim, s obzirom na to da je odobravao pravaške stavove splitskog katoličkog lista *Dan*, Butković je smatrao kako je potrebno u pravaškoj politici ojačati vjerski, tj. katolički element. On priznaje pravaški program, ali naglašava kako je potrebno »štovanje i naše vjere«¹¹⁰. Snažna organizacija »uže baze« pravašima bi nametnula poštivanje katoličke vjere. Butkovićev konačan cilj jest stvaranje nove katoličke stranke. Nova katolička stranka isključivo bi sama odlučivala u vjerskim pitanjima, ali bi poštivala pravašku odluku u političkim pitanjima.¹¹¹

Upravo zbog političkih promišljanja i favoriziranja pravaštva te isticanja potrebe osnivanja nove katoličke stranke Butkovićev je pao u nemilost kritičara. Butkovićev zaokret prema politici krije se u njegovim sljedećim riječima: »Eto protječe deset godina, otkad pozvasmo iz Beča hrvatsku mladež u junačku borbu za vjeru katoličku i hrvatski dom! Sad nas je već lijepa četa stupila u život, pa nas zove dužnost, da prijedemo granice samo

⁹⁹ *Isto*, str. 218.

¹⁰⁰ U prijevodu »vojujuća crkva«. Krčki biskup Antun Mahnić doživljavao je Crkvu kao »vojujuću«, što znači da su vjernici ujedno i »vojnici« u »ratnom stanju«. Takav stav imao je i Butković. Vidi: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 36; V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 2, str. 859.

¹⁰¹ O ulozu i idejama Janeza Kreka u HKP vidi u: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 50–51, 105, 185.

¹⁰² O ulozu Roguljinih riječkih i zagrebačkih *Novina* vidi u: *Isto*, str. 82–85, 103–108.

¹⁰³ V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 2, str. 859.

¹⁰⁴ Vidi: Ivan BUTKOVIĆ, »Šira ili uža baza«, *Hrvatska straža*, god. 11, 1913., str. 403–423.

¹⁰⁵ Više o kongresu vidi: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 87–96.

¹⁰⁶ I. BUTKOVIĆ, »Šira ili uža baza«, str. 403–404.

¹⁰⁷ Više o »široj i užoj bazi« vidi u: *Isto*, str. 404–414.

¹⁰⁸ *Isto*, str. 420.

¹⁰⁹ *Isto*, str. 415–421.

¹¹⁰ *Isto*, str. 422.

¹¹¹ *Isto*, str. 422–423.

kulturnoga polja, te da zađemo i na političko; dakako s istim zadatkom, da stupimo u borbu i za politička prava našega naroda, za vjeru katoličku i hrvatski dom! (...) Korak ovaj na političko polje neka proslavi našu desetogodišnjicu. Na ljubljanskom sastanku neka se prihvati izraziti program ili bolje: neka se uredi taktika, jer program je pravaški.«¹¹²

Upravo iz ove zadnje rečenice o pravaškom programu može se vidjeti utemeljenost nekih optužaba *Vrhbosne* na Butkovićev račun.¹¹³

Krajem 1913. godine mladež HKP-a počela je raspravljati o političkim pitanjima, ponajviše zbog političke situacije u Europi. Takva politička situacija direktno je utjecala na HKAD »Domagoj«, koji je počeo organizirati sastanke »Narodno obrambene sekcije«. Prvi takav sastanak održan je u Zagrebu 3. studenoga 1913., gdje se raspravlja o prodiranju stranih elemenata, samoodržanju i sprječavanju hrvatske emigracije itd. Otvaranjem tih pitanja započela je treća faza (narodno-obrambeni rad) HKP-a, koja je u svojoj biti narodno-politička.¹¹⁴

Razvoj HKP-a na području Hrvatske bio je značajno usporen izbijanjem Prvoga svjetskog rata. Zatim je sredinom 1916. Petar Rogulja, tadašnji urednik zagrebačkih *Novina*, šokirao hrvatsku javnost i članove HKP-a svojim člankom »Pred zoru« u kojem govori o politizaciji i ideologizaciji HKP-a.¹¹⁵ Zbog članka su se javile sumnje da unutar HKP-a postoji politički program.¹¹⁶ Na Roguljin članak oglasio se Butković te piše sljedeće: »politiku 'Novina' smatraju našom općom politikom. A to ne stoji! Mi se naime o općoj našoj izrazito katol. politici nijesmo još u cjelini ni kušali sporazumjeti, a kamo li, da bismo imati određen kakav pobliži program ili taktiku. Politika dakle 'Novina' za sad je samo politika njihovih urednika i onih, koji uz nju pristaju, te će postati opća samo, ako je na kojem općenitom sastanku prihvatimo. Dotle pak mi kao seniori naše vlastite politike nemamo.«¹¹⁷

Ujedno Butković u istom članku ističe kako sva đačka društva moraju ostati izvan političke sfere, što vrijedi i u slučaju da se osnuje nova katolička stranka. Njegovo stajalište jest da politika uništava hrvatsku mladež te »zato su joj se u katol. đačkim organizacijama morala sva vrata najstrože zatvoriti«¹¹⁸. Što se tiče potencijalnog osnutka nove katoličke stranke, smatra »da u stranku treba da uđu samo katolici na djelu«¹¹⁹. Zatim, dodaje da je u Savezu¹²⁰ »dosta mjesta i za našu buduću samostalnu stranku kao i za one, koji misle katol. načela dovesti do pobjede preko druge koje sadašnje polit. stranke«¹²¹. On odobrava suradnju s političkim strankama, u prvom redu pravaškim, ali samo ukoliko se političkoj stranci s kojom se namjerava surađivati nametnu katolička načela kao temelj stranke. Takvu vrstu

¹¹² *Isto*, str. 422.

¹¹³ Usp. I. BUTKOVIĆ, »Šira ili uža baza«, str. 403–423; P. B. »Još nešto o zaprekama katoličkom pokretu«, str. 231–233.

¹¹⁴ Vidi više u: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 98–99; V. DEŽELIĆ ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 1, str. 755–758.

¹¹⁵ Vidi: Petar ROGULJA, »Pred zoru. Prilog ideologiji katoličkog pokreta u Hrvatskoj«, *Luč. Ratna knjiga*, br. 1, 1916./17., str. 125–144.

¹¹⁶ Vidi više: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 105–108.

¹¹⁷ Ivan BUTKOVIĆ, »Naš katolički pokret i politika«, *Hrvatska straža*, god. 14, br. 4, 1916., str. 281.

¹¹⁸ *Isto*, str. 276.

¹¹⁹ *Isto*, str. 277.

¹²⁰ Odnosi se na Hrvatski katolički narodni savez. Vidi: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 81.

¹²¹ I. BUTKOVIĆ, »Naš katolički pokret i politika«, str. 278.

suradnje nadzirao bi Hrvatski katolički narodni savez (dalje: Savez), koji bi procjenjivao koliko se u određenoj političkoj stranci provode katolička načela.¹²² Taj Butkovićev članak možemo promatrati kao nastavak njegova članka iz 1913. godine pod nazivom »Šira ili uža baza«. ¹²³ Naime, on nastavlja zagovarati »Put polit. slobode za svakoga, dokgod ne dođu u pogibao katol. Načela.«¹²⁴ Butković zagovara apolitičnost đaćkih i mladenačkih društava, a ne Seniorata ili pak Saveza.

Spomenuo bih da je Butković u Zadru blisko surađivao s Josom Felicinovićem,¹²⁵ promicateljem ženskog krila HKP-a u Dalmaciji, te je napisao predgovore za njegove dvije knjižice: »Katolicizam za slobodu i demokraciju«¹²⁶ (1915.) i »Nova mlada Hrvatska«¹²⁷ (1917.).

Ulaskom u novu državu nakon završetka Prvoga svjetskog rata, Seniorat se okrenuo politici. Naime, na sastanku Seniorata 7. svibnja 1919. godine donesena je odluka o osnutku političke stranke pod nazivom Hrvatska pučka stranka (1919. – 1929.). Svi su seniori bili obvezni biti članovi stranke, uključujući Butkovića.¹²⁸ Ujedno je nakon rata Zadar pripao Italiji. Stoga je početkom školske godine 1922./1923., zadarska bogoslovija preseljena u Split, pri čemu Butković nastavlja profesorsku službu u Splitu. Butkovićevim dolaskom u Split završava zadarska epizoda njegova životnog puta. Ponešto o svakodnevnom životu Butkovića u Zadru saznajemo iz pisma don Stanka Banića: »U Zadru umjetno otuđivanom i talijančenom, Butković je živio u uskom krugu bogoslovije. Seoske se omladine sjećao kakva bijaše pred dvadesetak godina (...) Bijaše podaleko od suvremenog života, a kako je postupno gubio sluh, sve se više osamljivao.«¹²⁹

8. Butkovićeva epizoda u Rimu

Nedugo nakon dolaska u Split krajem 1922. godine, Butković će u kolovozu 1924. biti imenovan vicerektorom hrvatskog Zavoda sv. Jeronima u Rimu. Naime, sporazumom Kraljevine Italije i Kraljevine SHS Zavod je predan u ruke Kraljevini SHS kako bi je ona odmah ustupila Svetoj Stolici. Savjetnik poslanstva SHS pri Svetoj Stolici Nikola Moscatello inzistirao je da se u ravnateljstvo imenuje Hrvat.¹³⁰ Sveta Stolica je za ravnatelja Zavoda početkom 1924. godine imenovala Talijana Giovannia Biasiottia, a zatim u lipnju iste godine za doravnatelja Ivana Butkovića, koji je u tom trenutku obnašao službu profesora filozofije u sjemeništu u Splitu. Butkovića je za doravnatelja (vicerektora) Zavoda imenovao zaštitnik Zavoda Vincenzo Vannutelli. Razlog Butkovićeva odabira nalazi se u preporuci Nikole Moscatella, Butkovićeva dugogodišnjeg poznanika i prijatelja iz Zadra, iz Centralnog bogoslovnog sjemeništa. Naime, Moscatello je jednom prilikom napisao o

¹²² Isto, str. 279–280.

¹²³ Usp. I. BUTKOVIĆ, »Šira ili uža baza«, str. 403–423; I. BUTKOVIĆ, »Naš katolički pokret i politika«, str. 274–282.

¹²⁴ I. BUTKOVIĆ, »Naš katolički pokret i politika«, str. 278.

¹²⁵ Vidi: Božidar NAGY, »Životopisi«, *HKP: zbornik radova*, Zlatko MATIJEVIĆ (ur.), str. 808–809.

¹²⁶ Vidi: Joso Felicinović, *Katolicizam za slobodu i demokraciju*, Zadar, 1915–1916.

¹²⁷ Vidi: Joso Felicinović, *Nova mlada Hrvatska*, Split, 1917.

¹²⁸ Više o osnutku Hrvatske pučke stranke vidi u: Z. MATIJEVIĆ, *Slom politike katoličkog jugoslavenstva*, str. 78–91.

¹²⁹ Velimir Deželić ml., *Kakvi smo bili?*, knjiga 2, str. 858.

¹³⁰ Kratku biografiju vidi u: F. VERAJA (prir.), *Nikola Moscatello: 'Uspomene' u svjetlu dokumenata*, str. 5–16.

Butkoviću sljedeće: »Što se tiče ličnosti Butkovića, može se kazati, da je ona pružala sve garancije. Ništa mu se nije moglo da zamjeri ni kao svećeniku, ni kao patrioti. Za sve one, koji su ga poznavali, a tih je bilo mnoštvo, Butković je bio pravi svetac. Mojim prijedlogom kardinalu, bio sam uvjeren, da činim veliku uslugu Crkvi i kleru, napose budućim pitomcima Zavoda, koji će u novom poglavaru imati živ primjer svih kršćanskih vrlina. Butković, već je bio intimni suradnik pok. biskupa Mahnića, predstavnik integralnog i beskompromisnog katolicizma, i u Mahnićevo je ime radio godinama u Beču na organizaciji katoličke omladine na Univerzi. Zato sam bio uvjeren da sam Butkovićevim imenovanjem predusreo sve želje našega klera. U tomu sam se, nažalost, prevario!«¹³¹

Zadnja rečenica u pismu odnosi se na spor koji su Biasiotti i Butković vodili s pitomcima Zavoda zbog čega su smijenjeni 7. studenoga 1925. godine od strane Svete Stolice na zahtjev hrvatskih biskupa. No, o samom sporu bit će riječi nešto kasnije.

Naime, na zasjedanju hrvatskih biskupa u Đakovu 1924. godine, namjeravalo se za doravnatelja Zavoda imenovati Marka Alaupovića. No, kako je Butković već službeno postao doravnateljem, odluka se više nije mogla poništiti.¹³² Butković je svoju službu doravnatelja preuzeo krajem rujna 1924., a Zavod je počeo s radom krajem listopada iste godine.¹³³ S obzirom na to da Biasiotti nije znao hrvatski jezik, Butković je često odgovarao na upite koji su dolazili iz Kraljevine SHS. Butković je za vrijeme svoje službe često pisao izdavačkim kućama u »domovini« kako je potrebno opskrbiti Zavod novijim knjigama i časopisima.¹³⁴ Godine 1925. Hrvati su slavili 1000. godišnjicu osnutka hrvatskog kraljevstva te su tijekom svibnja i lipnja hodočastili u Rim. Butković i Biasotti u tu su svrhu napisali djelo »Crkva sv. Jeronima u Rimu«.¹³⁵

Biasiotti i Butković su se tijekom svoje službe sukobili sa svećenicima pitomcima Zavoda sv. Jeronima u razdoblju od veljače do listopada 1925. godine. Sukob se s vremenom zaostrio te je dodatno zaoštrjen kada je poslanik Kraljevine SHS Josip Smodlaka prijetio zatvaranjem Zavoda ako se ne smjeni ravnateljstvo.¹³⁶ Na zahtjev hrvatskih biskupa Biasiotti i Butković službeno su smijenjeni iz ravnateljstva Zavoda po papinoj odluci 7. studenoga 1925. godine. Sveta Stolica tako je riješila sukob u korist pitomaca, ponajviše zbog molbe hrvatskih biskupa, ali i zbog smirivanja sukoba na relaciji Rim – Beograd.¹³⁷

Već idućeg dana 8. studenoga Butković je napustio Rim te vratio se natrag u Split, gdje je živio kod franjevac konventualaca. Naime, nakon povratka u Split, Butković je nakratko nastavio pisati o sukobu u Zavodu, ali mu je zabranjeno o tome govoriti. Ujedno je održavao komunikaciju s Moscatellom u narednim godinama. Iz njihovih brojnih pisama dobivamo uvid u raznolike podatke iz Butkovićeve života, njegove stavove, Seniorat, nadu

¹³¹ Moscatellovo pismo o ličnosti Butkovića vidi u: *Isto*, str. 59.

¹³² Vidi: Stjepan RAZUM, »Zavod svetog Jeronima između 1915. i 1928. – Političko-pravne dvojbe«, *Papinski hrvatski Zavod svetog Jeronima (1901 – 2001), Zbornik u prigodi stoljetnice Papinskoga hrvatskog Zavoda svetoga Jeronima*, Jure BOGDAN (ur.), Rim, 2001., str. 201–209.

¹³³ Vidi: *Isto*, str. 207–208.

¹³⁴ *Isto*, str. 220.

¹³⁵ *Isto*, str. 221–223.

¹³⁶ Više o tijeku sukoba pitomaca i ravnateljstva/doravnatelja Zavoda sv. Jeronima vidi u: *Isto*, str. 232–257.

¹³⁷ *Isto*, str. 257–260.

u uspjeh Hrvatske pučke stranke itd. No, zbog brojnosti pisama i podataka upućujemo čitatelja na bilješku u fusnoti.¹³⁸

Butković je u Splitu nastavio profesorsku službu sve do 1952. godine, kada se odlučio umiroviti. Povratkom u Split krajem 1925. godine Butković više ne sudjeluje aktivno u HKP-u, već se u potpunosti predaje svojoj profesorskoj službi.

9. Služba profesora u Splitu

Ivan Butković pripada predavačima »neoskolastičke filozofije«¹³⁹ na području Hrvatske u 20. stoljeću. Poznato je kako je Butković predavao fundamentalnu teologiju, skolastičku filozofiju i logiku, a prema riječima njegova učenika Ivana Bilića, predavao je skoro sve predmete iz filozofije. Ujedno, Bilić tvrdi kako je Butković bio odličan didaktičar. Naime, Butković je u svojim predavanjima prvo tumačio građu, a zatim diktirao tekst koji su učenici zapisivali.¹⁴⁰ Iz usmene predaje o Butkoviću saznajemo kako je bio vrstan profesor koji je predavao neovisnu o »papiru« te je učenicima davao skripta.¹⁴¹ Postoji sačuvan rukopis Butkovićevih predavanja pod nazivom »Psihologija« iz 1947. godine, koji je zapisao prethodno spomenuti mons. Ivan Bilić.¹⁴² Butković se zbog zdravstvenih problema umirovio u ljeto 1952. godine. Preminuo je dana 21. lipnja 1954. te je pokopan u Splitu u grobnici franjevac konventualaca. Posmrtni govor u čast Ivanu Butkoviću održao je don Antun Pilepić,¹⁴³ koji je izjavio sljedeće: »Butković je za cijeloga svoga života bio uzoran svećenik, u pobožnosti, u životu, u pomaganju potrebnih, a u vrijeme dok je ležao pokazala se njegova izvanredna krepost, odanost volji Božjoj, ljubav prema trpljenju: 'Ne bih se s nikim zamijenio', znao je reći više puta. Prof. Butković je bio osobito čovjek molitve i zadnje mjesece je proveo, možemo reći, u neprestanoj molitvi. Za svog boravka u Splitu, stanovao je u samostanu Konventualaca sv. Frane, koji su mu svojom ljubavlju omogućili miran boravak i rad. Za zadnje bolesti dvorili su ga kao prava braća. Butković je bio član III. Reda sv. Franje.«¹⁴⁴

Zaključak

Ivan Butković glavni je predstavnik prve filozofsko-apologetske-literarne faze HKP-a. Biskup Antun Mahnić bio je idejni pokretač HKP-a, a Butković je bio osoba koja je Mah-

¹³⁸ Vidi: F. VERAJA (prir.), *Nikola Moscatello: 'Uspomene' u svjetlu dokumenata*, str. 268–323.

¹³⁹ Vidi više: Ivan ŠESTAK, »Hrvatski neoskolastički priručnici filozofije o čovjeku«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, god. 36, br. 1–2 (71–72), 2010., str. 92–93; dostupno online URL: <https://hrcak.srce.hr/66538> (zadnje posjećeno 7. VII. 2019.).

¹⁴⁰ Vidi: *Isto*, str. 104–105.

¹⁴¹ A. MATANIĆ, »Ivan Butković i Hrvatski katolički pokret«, str. 304.

¹⁴² Vidi: I. BUTKOVIĆ, *Psihologija*, rukopis, Kukujevi 10. IX. 1947., str. 50–116. (strojopisom priredio Ivan Bilić); I. ŠESTAK, »Hrvatski neoskolastički priručnici filozofije o čovjeku«, str. 103–105.

¹⁴³ Vidi: Z. MATIJEVIĆ, »Životopisi«, str. 831.

¹⁴⁴ »Nekrolog« I. Butkoviću, *Vjesnik splitsko-makarske biskupije*, Split, 1954., god. 6 (14), br. 1, str. 8. Taj broj *Vjesnika splitsko-makarske biskupije* ne postoji u splitskom Nadbiskupskom arhivu jer su ga zaplijenile/uništile vlasti 1954. godine. Pilepićev govor preuzet je iz članka Atanazija Matanića, koji citira navedene riječi iz nekrologa I. Butkoviću iz prethodno spomenutog vjesnika. Zacijelo taj broj vjesnika postoji, ali nije poznato gdje se trenutno može naći. Vidi: A. MATANIĆ, »Ivan Butković i Hrvatski katolički pokret«, str. 304–305.

nićeve ideje provodila u djela. Butković se osnivanjem HKAD »Hrvatska« u Beču 1903. godine profilirao kao osoba koja je sposobna usmjeriti razvoj HKP-a. Kao Mahnićev učenik strogo se držao zacrtanih ideja HKP-a: vjera, narodnost i demokracija. Butković u prvoj fazi HKP-a ističe i ponavlja kako politika nije svrha HKP-a, već život po katoličkim načelima. Njegov zadatak bio je obrazovati mladež u katoličkom duhu. Osnutkom časopisa *Luč* i HKAD »Domagoj« Butković je stvorio temelje za daljnji razvoj HKP-a na hrvatskom tlu. Njegov doprinos organizaciji đaštva očituje se u izvršnoj povezanosti Zagreba, Slavonije, Istre, Dalmacije te Slovenije i Bosne. Njegov rad u HKP-u do ljeta 1909. godine najbolje je opisati kao djelovanje na »terenu« s ciljem što učinkovitijeg organiziranja laika. HKP je do Butkovićeve odlaska u Zadar na jesen 1909. godine bio izvršno organiziran diljem Hrvatske, čemu u prilog idu brojna novoosnovana društva katoličke mladeži u svim dijelovima Hrvatske, koja su zbog bolje koordinacije povezana krajem 1909. godine u »Hrvatski katolički đački savez«. Svaka hrvatska regija imala je svoje područno društvo. Srednjoškolska društva imala su vlastite listove i glasila. U samo šest godina od početka HKP-a napravljen je nevjerojatan napredak na području katoličke prosvjete.

Budući da je Butković bio organizator HKP-a i promicatelj Mahnićevih ideja na »terenu«, može se reći kako je on uz Mahnića do svog odlaska u Zadar (1909.), bio druga najvažnija i najutjecajnija osoba prve faze HKP-a, koja je obilježena borbom na kulturnom polju. Ta je borba učvrstila hrvatski katolički identitet i utjecala na javno mnijenje organizacijom laikata.

Dolaskom Butkovića u Zadar započinje nova faza razvoja HKP-a. U Zadru postaje »mentor« mlađim generacijama katoličke mladeži i sudjeluje na organizaciji HKP-a u Dalmaciji. Tako prepušta dio razvoja HKP-a novim generacijama. Iako je ostao aktivan u HKP-u odgajajući katoličku mladež kao profesor i pišući članke u *Hrvatskoj straži*, sve više prepušta rad mlađim generacijama, što se možda najbolje očituje kroz uredništvo lista *Mladost*, gdje potiče učenike na objavljivanje vlastitih članaka i komunikaciju s drugim područnim društvima u ostalim hrvatskim krajevima.

Tijekom službe u Zadru Butković se približio pravaškim idejama splitskoga katoličkog lista *Dan* te svoja politička promišljanja izražava člancima koje piše za *Hrvatsku Stražu*.¹⁴⁵ Uspriko izlaganju mogućih političkih rješenja za HKP-a, zauzima stav apolitičnost katoličke mladeži, što će zagovarati cijelog života. Iako se priklanja pravaškom programu, drži kako je potrebno nametnuti katolička načela pojedinim političkim strankama. Kada je u svibnju 1919. godine. Seniorat osnovao Hrvatsku pučku stranku, svi seniori, uključujući i Butkovića, postali su članovi stranke. No, Butkoviću je vjera uvijek dolazila na prvo mjesto dok je politika sekundarna. Njegovo članstvo u stranci bilo je pasivno, tj. nije aktivno sudjelovao u njezinu radu, ali je stranku ipak podržavao. Butković se nije previše brinuo za budućnost Hrvatske ukoliko uspije odgojiti i obrazovati mladež u katoličkom duhu jer je vjerovao da će buduća inteligencija nastaviti narodnu obnovu u duhovnom i kulturnom smjeru.

Ivan Butković zasigurno je, uz Mahnića, najzaslužniji za početne uspjehe Hrvatskoga katoličkog pokreta, čiji je cilj bio organizacija laikata na području Hrvatske. Butković je sre-

¹⁴⁵ Vidi: I. BUTKOVIĆ, »Šira ili uža baza«, str. 403–423; I. BUTKOVIĆ, »Naš katolički pokret i politika«, str. 274–282.

dišnja ličnost HKP-a, koji je svojim radom na »terenu« omogućio razvoj HKP-a i postavio snažne temelje za širenje Mahnićevih ideja među laicima na hrvatskom tlu.

SUMMARY

IVAN BUTKOVIĆ (1876 – 1954)

In this article author investigates and chronologically elaborates life of Ivan Butković who was prominent member of the Croatian Catholic Movement. This movement was initiated by Antun Mahnić, bishop of Krk, who formulated general ideas of the Movement: faith, nationality, democracy (Christian). The chief goal of the Movement was to organize laics to defend the Church in struggle against the contemporary liberal ideas. Author emphasizes Butković's contribution to the Movement especially regarding mobilization of laics in order that future laic members should become leaders of the Movement. Already as student in Vienna, Butković started the Movement through the work of the Croatian Catholic Academic Society »Croatia«. Then, after establishing a journal for the Croatian Catholic youth named Luč [Light], Butković, as disciple of bishop Mahnić, started to promote and disseminate ideas of the Movement. Butković's task was to extend the work of the Movement from Vienna to Croatia, and he has accomplished this in 1906 by organizing the Croatian Catholic Academic Society »Domagoj« in Zagreb. This association will become the chief initiator of establishing new Catholic societies, and organizer of all larger Catholic congresses in Croatia. After finishing his studies in Vienna, Butković in 1909 went to Zadar, where he became professor at Central seminary of Theology. From this position he supported organization of the Catholic Movement in Dalmatia. During his time in Zadar, Butković got acquainted with political ideas of the Party of Right that were spread through Catholic journal Dan [Day], which was published in Split. By the same token, Butković published his own political views in articles issued in newspapers Hrvatska Straža [Croatian Guard]. On the other hand, although he supported idea of forming a new Catholic political party, Butković maintained that Catholic youth should stay out of politics. Namely, after the formation of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes in 1919, Butković became member of the Croatian popular party that was established by the Seniority. When in 1922 Zadar became part of Italy, Butković moved to Split. In the period between 1924 and 1925 he acted as vice-rector of Croatian institute of St. Jerome in Rome but soon he was forced to leave because of his disagreement with the students of the Institute. At the end of 1925 he returned to Split where he maintained his professorship until 1952, and two years after his retirement, in the age of 78, he passed away.

KEY WORDS: *Ivan Butković, Croatian Catholic Movement, Croatian Catholic Academic Society »Hrvatska« in Vienna and »Domagoj« in Zagreb, journal of Croatian Catholic youth Luč, Institute of St. Jerome in Rome.*

